

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՐՈՐԻ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱ ԸԱՐԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍԻ 1863

ՌԻՒ 702

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՒԱ 1 ՅՈՒՆԻՍԻ

Կըհաստատեն թէ Մեծին Յիսուսի կողմէն
բռնութիւնը իրենց հաւատարմութեանը դեպքում
կան կերպիւ կատարեալ վախճան մը տրուելու նպա-
տակաւ, հետեւեալ առաջարկութիւնը յուղարկելու է
Փարիզի և Վիեննայի դահլճաց .

1. Օրհնագարուելու մէկ տարուան համար .

2. Բաղնիկայի բերքերը միշտ Ռուսիոյ զօրաց իշ-
խանութեանը ներքեւ մնան .

3. Լիւթիշայի նոր վարչութիւն մի հաստատուի
բաղկացեալ բոլորիցի անդամներէ .

4. Վերջին ապստամբութեանը մասնակից եղող
ներէն ոչ ոք չընտրուի և դատաստանի ներքեւ չընտրուի .

Կըսուի նաեւ թէ Լատինիոյ յուղարկած է Գաղ-
ղիոյ և Լիւթիշայի կողմէն իրենց հաւատարմութեանը
նիստական խնդրոյն հետեւեալ պայմանները իբրեւ հի-
մունք նոր պահանջման, յուղարկելու առ Ռուսաց
կողմէն .

1. Հիմնաւոր և իրական անյիշատակութիւն .

2. Լիւթիշայի երեսփոխանական ժողով մի հաստա-
տուի ըստ օրինակի դաւաճական ազգային խորհրդ-
դանոցին կալիպիայի .

3. Բաղնիկայի վարչութեան օրէնքը բոլորիցի-
ւոյ ձեռքը ազատ թող տրուի .

4. Կրօնից կատարեալ ազատութիւն .

5. Բաղնիկայի վարչութեան պաշտօնական լեզու հրա-
տարակուի թէ գործող մէջ և թէ Բաղնիկայի քաղա-
քական վարչութեանը մէջ .

Լայ լուրերը՝ զորս հրատարակած է Միսի-
Տիէրմի-Կիւնի կողմէն Փարիզի նորահաստատ պատուա-
ւոր լրագիրը, իբրեւ վաւերական կըհամարուին ինչ-
ցաղադէտ երեւելի անձանց առջեւ . և կըյաւելուն
թէ Գաղղիոյ կողմէն իրենց հաւատարմութեանը եղած է
այս երկու առաջարկութիւնները իրարու հետ խառ-

նելով մէկ դիմաւոր առաջարկութիւն չինել . զոր
յետոյ յիշեալ երեք առաջարկութիւնները ի միասին պի-
տի մատուցանեն Ռուսաց կողմէն .

Վերջապէս կերելի թէ Լիւթիշայ, Գաղղիոյ և
Լատինիոյ առաջարկութեանը մէջ միաբանական դաշնակ-
ցութիւն մի հաստատուելու վերայ է, ոչ միայն բո-
լորիական խնդրոյն խաղաղասիրական վախճան մի
տալու, այլեւ եւրոպական դեպքանաժողով մի դու-
մարել տալու համար . Կը կարող ըլլայ վերջացնել
խաղաղական խնդիրը, Տանիմարայի և Գերմանիայի
մէջ եղած վեճը և ուրիշ ծանր ու խառնաշփոթ
խնդիրներ . որոնք կրնան ընդհանուր պատերազմի
պատճառ ըլլալ Եւրոպայի մէջ .

Բաղնիկայի ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցին
և պաշտօնէից ժողովոյն մէջ ի վաղուց անտի եղած
երկպառակութիւնը մօտեցաւ ևս առաւել ծանրացաւ .
Բանդի խորհրդանոցին մէջ երեսփոխանաց մէկ պա-
տերազմի պաշտօնէին դէմ զրուցեց թէ իրաւունք չու-
նի ազգասիրութեան վրայ խօսել, ըստորեւ երկ-
պառակութիւն սերմանեց ազգին մէջ սահմանադրու-
թեան դէմ վարուելով . Պատերազմի պաշտօնէան
այս անձնական յարձակմանը պատասխանելով ըսաւ,
թէ յիշեալ երեսփոխանին ընթացքը մեծ յանդիմու-
թիւն է . և իւր առեւտրաբանութիւնը կըշարունակէ
երբոր խորհրդանոցին նախագահը ուղեց ընդհատել
անոր խօսքը . Պատերազմի պաշտօնէան չուղեց հա-
զանդէլ . յառաջ բերելով թէ խօսքը իւր ձեռքն
է և սահմանադրական իրաւանց համեմատ իշխա-
նութիւն ունի շարունակելու և ընդնշելու իւր ա-
տենաբանութիւնը . Եւրոպայի իւր կամքը յառաջ
տանելով ուղեղով, ժողովոյն նիստը դադարեցոյց
վայրկեան մը ու այս պատճառաւ խռովութիւն և ան-
կարգութիւն ծագեցան . և ետքը թէպէտ ժողովը
շարունակուեցաւ, բայց տէրութեան պաշտօնէաները
նիկայ չընտրուեցան . նմանապէս նոյն օրէն եսեւ
եղած նիստերուն մասնակից չեղան .

Պաշտօնէից ժողովը պահանջեց երեսփոխանաց
խորհրդանոցէն, որ իւր նախագահին այս ընթացքը
դատաւարութեւն . բայց խորհրդանոցը ուշադրութիւն
չմատուցանելով այս պահանջմանը, խռովութիւնը
կըշարունակուի . Կերելի թէ Բաղնիկայ վեհափառ
թագաւորը՝ իւր պաշտօնէից ժողովոյն պատիւը ան-
մաս պահելու համար, պիտի լուծէ երեսփոխանաց
խորհրդանոցը .

Յունաստանի թագաւորական դահլիճը դրե-
թէ լընցաւ . Տանիմարայի մայրաքաղաքէն Յունիս
1էն ըստ նոր տուեալի՝ հեռագրութեամբ հասած
լուր մի կըծանուցանէ, թէ Տանիմարայի վեհափառ
թագաւորը ընդունեց Եւրոպայի պաշտօնէի
յանուն իւր ազգականին Գերմանիոյ Լաւրոյն,
և քանի մը օրէ ետեւ, Լաւրոյն դադարեց պատգամաւո-
րութիւնը պաշտօնական հանդիսի պիտի ներկայա-
նայ եղեր Տանիմարայի արքունեացը և Հելլենա-
նական ազգային ժողովոյն քուէարկութեամբ եղած
որոշումը պիտի յանձնէ եղեր .

Յունաստանի նորընտիր վեհապետ Գերմանիոյ Լա-
ւրոյն թագաւորը Բրեքէնհայն մայրաքաղաքէն շու-
տով պիտի մեկնի, կըսեն, իւր նոր հայրենիքը դա-
լու համար . ուր մեծ անհամբերութեամբ կըսպասուի .

Դուրիշայի մէջ, կողմէն իրենց անդադար ջա-
նիք և մեծ գործունէութեամբ կըշարունակէ իւր
հայրենասիրական պարտքը, որ է Խաղիոյ միաւո-
րութիւնը հաստատելու գործը . Դաւաճաւորութեան .

Լիւթիշայի խորհրդանոցին նոր նիստը Մայիսի 13-
25ին բացուեցաւ սովորական հանդիսիւ . Լայ առթիւ
Վիլհելմ-Լամարտե-Լաւրոյն պատուական ա-
տենաբանութիւն մի ըրաւ, որուն մէջ ուրիշ ազ-
գասիրական խօսքերէ ի դատ ըսաւ .

«Չեմ ամենէն մեծ աշխատութիւնը պիտի ըլլայ մի-
աւորել Խաղիոյ թագաւորութեան օրէնքները, նը-
պատասխանաբար ըլլալով միադաւանայ տեղական զի-
նուորական ամեն զօրութեանց զարգացմանը .»

ՔԱՂԱՔԱՐՈՐԻ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԻՐԱՆԱՅԻ ՊԱՏԱՍԻՍՆ ՄԻ

(Շարունակութիւն ևս վերջ :) (1)

Սիրելի պարոն, ահա՛ այսօրիկ են կողմատու կողմանց
գնալիքը ու անապատները, ու նորա միջի կրօնաւորնե-
րը : Այժմ ձեռքէ կտրուեցին, թէ այդ բանտարկուած
գնալիքն ո՞ր վանքերի մէջ կըտնուին, կամ ո՞ր վա-
րդապետերի անյաղ փորձի կերակուր են եղել և սրբա-
պիղծ ձեռքերի որս և աւար, որ այժմ Վահագն ձեռք
է հարձուցած : Եթէ այս վանքերը անմարդաբնակ են և ա-
մայի, ապա ո՞վ էր, որ այդ վանքերի գնալիքը բանտար-
կուած կապէր :

Տեսար պարոն քո անհիշեթ ստույթիւնը, ու ձիւղ
խօսքիւն, ցնորամիտ և ցնորամիտ յողուածները ընդդէմ
անմեղ վարդապետաց անձին . տեսա՞ր թէ ո՞րքան հասի
են Բրիտանիոյ ճշմարտութեանց և շատ մօտիկ Վալդերի
անշակերտաց հողոյն :

Այժմ այս յողուածը կարծեմ բաւական կլինի յայտ-
նել մեր սիրելի երկրաց այն յողուածի հիմնովին ստու-
թիւնը, և պիտի ցոյց տայ թէ կողմատու կողմերը ար-
դէն չկոչ հարուստ ու չեն վանքեր, ոչ նոյն մէջը բան-
տարկուած գնալիք, ոչ սրբապիղծ ու յալիւտալիզ ձեռ-
քեր, ոչ մաշող ու ծախող անյաղ որովայներ . որովհե-
տեւ բոլոր վանքերը՝ որ մեր նախնեաց սքանչելի յիշա-
տակներն էին ու ազգի ու հոգեւորականաց դպրոցներ,
հաւատոյ և ծիսից պաշտպաններ, հեղինակաց դայեակ
ու ծնողներ, արդէն աւերակ են դարձեր, ու դէպ ի
հերկիքը կըբողբեն, վրէժ կինդրեն պատճառների դէմը :

(1) Տես լրագրոյս նախընթաց բիւլ :

Պաշտպան ու հեղինակ ասացինք . թող ամենայն
մարդ աննախանձ հոգեով հետամուտ ու հետաքրքր-
վի, թէ այն բնութեամբ մատենաների հեղինակները
չէին արկիւթ այն վանքերի սրբակրօն միաբանները, և
նոյն ձեռքով չէ՞ր շինուած մազադաթները, զորուով
և շարադրուով այն բազմաթիւ գրքերը, այնքան որքան
այժմ մամուլները կծնին, և այնքան շատ, մինչև ան-
գամ թշնամաց հեղինակներ որ ամենայն տարի չորով ու
սրով կողովէին Հայաստանը, դարձեալ չէին կարողա-
նում անհետ առնել նոյն յիշատակները :

Հաւատոյ պաշտպան չէին նոյն տարեւոր, որ եթէ
մէկ տեղ աղանդոյ կամ հերձուածողութեան ծայր կը
ընէին, կամ անկարգ միութեան, հաւատոյ գլխով զին-
ուորված հայկական հոգեով հոգեւորուած հանգէս կըլա-
նէին, պիտեական կըլանգէին, կհալածէին, աղուեսա-
ղորով կհարանէին և Հայաստանի կեդրոնէն կհեռաց-
նէին ու անհետ կառնէին այնպիսի վնասարները, և
մինչև անգամ կաթուղիներուն աթոռից ձգել կսպառ-
նային, եթէ նոյն համարձակէին հայրենի եկեղեցւոյ
մէջ ծխի կամ հաւատոյ փոփոխութիւն առնել . և այս-
պէս արթուն կերպով կհսկէին ազգի ուսման, բարոյա-
կանութեան և հաւատոյ մասին, քանի որ նոյն չէին
և չընէին :

Այժմ յումմէ՞ կամք պահանջել մէկ քանի ողորմելի
լուստարներէր . որ կնշանակէ առանց սերմանելոյ հըն-
ձել, առանց սովորել ժողովել . բայց չգիտեմ կարելի է
արդեօք այդ բանը :

Այդ նոյն աւերակ դարձան, ու օր ըստ օրէ պիտի
խաղաւ անհետանան, ու մեր կրօնիկ նախնեաց յիշա-
տակները մոռացութեան փոշի մէջը պիտի ծածկուին :

Այդ վանքերից մէջը մէկ Եւթիմիոս է մնացած, որ

բոլոր ազգի սրբանոց ու սիրելի կեդրոնը կհամարվի .
բայց նորա հարստութեան, առաջադիմութեան ու լու-
ստոր դարգացման պատճառը եղեալ են միշտ ու պիտի
լինին կաթուղիները և ոչ այլ ոք : Եթէ լինին նոյն
արդարեւ հաւատարիմ սրտացաւ, աշաղթը, հեռատես
ու արթուն, անշուշտ կծողովին հարստութիւն վասն
ազգի բարօրութեան, և կմատակարարեն ըստ վայելչու-
թեան, ըստ տեղոյն և ըստ հանգամանաց . իսկ եթէ
մինն քրտնաջան աշխատութեամբ կծողովին, և միւսն
անհոգութեամբ յօգուտ իւր անձին կկտանէ, այնուհետեւ
չլինայ յոյս լուսութեան և առաջադիմութեան : Այս
ևս պիտի աւելայնեն թէ անշուշտ հարկաւոր են կա-
թուղիներուն օգնական անհաճախ հաւատարիմ ու
սրտացաւ խորհրդականներ . որովհետեւ գրած է Կառ-
թ (Թաւր) թագաւորի ի բազում զօրս իւր, նոյնպէս և
Կառթ Կաթուղիներուն ի բազում, հաւատարիմ և ան-
չաճախ խորհրդականս իւր : Սորա վերայ ուրիշ ժա-
մանակ երկար պիտի խօսիմք :

Բայց եթէ այդ անարժան մարդիկները դարձնել էին
վիճակաւորաց վերայ, և այն անաչաւ և զղոյշ քննու-
թեամբ, կարելի էր որ փոքր ինչ ստոյգ լինէր . որով-
հետեւ նոյն են արդէն տէր արդեանց և ժողովրդոց, և
ոչ աւերակ վանքերն ու գնալիքն մէկ քանի ողորմելի
վարդապետներն : Սովայն այդ ևս դժուարին կլինէր նո-
յն համար, ըստորում գնալով կերթային և բուն պատ-
ճառին կհասնէին . էն ժամանակը հարկ կլինէր, որ
իւրեանց առաջին դովասանները և սրբաւանքները
փոփոխէին, գովածները պարսաւէին, և սրբաւանքնե-
րը գովէին . այդ էլ իւրեանց անորժակին ընդդէմ բան
էր և շատ դժուարին կլինէր, որովհետեւ իւրեանց որք
և աւարը անշուշտ պիտի կորսնցնէին :

Մեր փակ նպատակը՝ որուն նուիրած եմք մեր կեանքը, ուրիշ բան չէ, բայց միայն հաստատուն պահել ազատութիւնը՝ ի վերայ հիման Սահմանադրութեան, և ազատութեան միջոցաւ ձեռք բերել հայրենեաց անկախութիւնը և կատարեալ միութիւնը։ Այս մեծագին բարիքը ստանալու համար՝ միաբանութիւնը և խոհմութիւնը, նմանապէս գործունէութիւնը հարկաւոր են։ Մինչև ցայսօր ի տալիս ցոյց տուաւ թէ այս յատկութիւնները կատարելապէս ունի, ուստի նոյն շաղկին մէջ յարատեւելով՝ մարդկային ո՛ր և է գործութիւն անկարողէ կործանելու մեր կանգնած փառաւոր չէնքը։

Աղէքսանդրայէն Մայիսի 30 ամսաթուով կը գրեն մեզ։

«Բարձրագոյն փոխարքայն, որ սաստիկ տաքերուն պատճառաւ Գահիրէ պիտի չերթայ եւ առայժմ Աղէքսանդրիա կը բնակի, հրաման տուաւ որ նաւարկութեան երկու ընկերութիւն կազմուի, մէկը Միջերկրական ծովը՝ Լիբիոյ տիրուի և Եգիպտոսի մէջ շրջանաւայտ երթնելու ինքնուրուի հաստատելու համար, և միւսը՝ Կարմիր ծովուն մէջ նմանօրինակ երթնելու ինքնուրուի համար։ Այս ընկերութիւնները բաժնորդական պիտի ըլլան, իւրաքանչիւր բաժինը 500 Փրանքէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ և հարիւրին 6 տոկոս պիտի բերէ երաշխաւորութեամբ եգիպտական կառավարութեան։ Ենթադրելով ընկերութեանց գրամագուլումը՝ ամենը մէկտեղ 10 միլիոն Փրանք պիտի ըլլայ՝ որոց մէկ չորրորդ մասը, այսինքն երկուքուկէս միլիոն Փրանքը բարձրագոյն փոխարքայն պիտի վճարէ։ Այս երեւելի ձեռնարկութեան վերադասելութիւնը, բարձրագոյն փոխարքայն ինքնուրուի կառավարութեամբ՝ յանձնուած է հետեւեալ գլխաւոր պաշտօնատարաց և երեւելի անձանց, որ են վսեմափայլ Շէրիֆ փաշան, Նուրպար փաշան, Սադէկ փաշան, Լազիֆ փաշան և պարոնայք Հէրման Օբերհայմ, Տերզիէ, Սիւստինո և Սաքսի, որոնք ամենքն ալ հիմնադիր և պաշտպան հանդիսացան այս գլխաւոր գործոյն։

Իսկ այն յօդուածի վերջին պարբերութիւնը շատ ցաւալի է։ Եւ ըստ կլինէր, եթէ զորոյդ մտադրութեամբ և ուշադրութեամբ չը կարդայիք, եթէ կարդար, և եթէ գրածը չի լինէր կամաւ, կարծեմ չէք համարձակեր աւանդելն գրել։

Աղբի թէ «այս է նաև պատճառը, որ Թիֆլիզցիները հայերը ջերմեանով և հանդիսաւոր ընդունելութիւն են տուել Նորին Վեհափառութեան», այսինքն արդիւնքը ուսումնարանին դարձնելով՝ Պարոն, եթէ չէր դարձնել, ուրեմն ջերմեանով և հանդիսաւոր ընդունելութիւն չպիտի անէին, ո՛չ նորա փոքր աստիճանին և ո՛չ նորա ուրիշ արժանաւոր յատկութիւններին։ Այսպէս չէ՞ պարոն, ամենայն նորափառ մանուկ կտրող է հասկանալ թո՛ղ զորութեան միտքը։ այդ ինչ ջերմեանով ու հանդիսաւոր ընդունելութիւն է, երբ որ Հռոմոյ զօրավար՝ Սիլվան, Կեսարն, ու Օդոակարն ունեւորան, ինչ ժամանակ մեհեանների հարստութիւնը առած ժողովրդէն ու զինուորաց կրածանէին։

Բայց սո՛ւտ է, Թիֆլիզցի իշխանները, քաղաքացիները փառապանքները ու Համբարները այդպիսի արտաւոր բնութիւն չունին, ու այդպիսի կեցողութեամբ մարդիկ չեն։ այլ Աստուածասէր են ու արժանաւոր հոգեւորականաց պատուաւոր։ այդ միայն մէկ քանի ընչարարց մարդիկ, քանի միտք է և զրոյթիւն, և ո՛չ Թիֆլիզցիացի հասարակութեան կամը և մտածութիւն։ և կարծեմ աւելի պիտի զայրանան, երբոր այդ յօդուածը կարդան։

Իսկ Թիֆլիզցի ուսումնականաց արդիւնքը որ ժողովրդոց ջերմեանով պատուցներ են և ուրիշ առատ աղբիւրներ, ի վաղուց արդէն Ներսէս ճաշարարի կաթողիկոսն իւր կողմէն շնորհիւ չէր քաղարի իւրակաւոյց Աստուծաբանին ու աղօթականաց էր բողոքովին, նոյն միտքով ուրիշ կարծողութիւն չունէր։ այս միայն աւելացաւ, որ նորա հեռատես խորհուրդը, բարի նպատակները և ծերութեամբ աշխատած ուսումնարանի գրած կարգադրութիւնը մոռացութեան փոխի մէջ ծածկեցաւ, որի մասին երկար պիտի գրուի ժամանակին։

Կարծեմ ամենայն ոք կլկայէ, որ եթէ Ներսէս կա-

նէլ, Շէրիֆէ, Սիւստին, Սայիտի, Զեքալ, Նէտի, Շէտտա և Կապարի։ Այս շրջանակներն առջեւ չորս հատը Միջերկրական ծովուն նաւարկութեանը պիտի գործածուի և մնացեալ չորս հատը Կարմիր ծովուն մէջ երթնելու ինքնուրուի պիտի ընէ։

«Աղէքսանդրայէն, թէ Շէրիֆէ մէջ այս ընկերութեան գլխաւոր գործակալութիւնը Ապտուլահ Գալիին պիտի յանձնուի և Աղէքսանդրիոյ մէջ, ուստիականութեան տեսուչ Շէրիֆ փաշան պիտի ըլլայ գլխաւոր գործակալ Միջերկրական ծովուն նաւարկութեանը։

«Աղէքսանդրայէն վեհափառ թագաւորը՝ Լեոնտի կարգին մեծ շքանշանը յուղարկեց բարձրագոյն փոխարքային յապաքոյց իւր բարձր յարգանաց և ի շնորհակալութիւն մարդասիրական հիւրընկալութեանը զոր Կորին Բարձրութիւնը մասոյց Պրապանտի դքսին, այսինքն Պէլլիպի թագաւորին որդւոյն։

«Կաթողիկոս իշխանը և իւր լծակիցը Քլոթիլտ Էլիանուհին, որոնք բաղմանիւ պաշտօնատարներով Աղէքսանդրիա հասան, ինչեւ ժամանակէն կայսերական շրջանակով, մեծամեծ յարգանքով և փառաւոր պատուով ընդունուեցան փոխարքային և Աղէքսանդրիոյ զաղղիկացի ու խաւացի բնակիչներէն։

«Երկրի կայսերական Բարձրութիւնը չորս օր Աղէքսանդրիա մնացին, և հինգերորդ օրը յատուկ շրջակաւորով ճամբայ ելան Գահիրէ երթալու։ Այս մայրաքաղաքին գլխաւոր տեղումները պտտեւէ ետեւ, շարունակեցին իրենց ճանապարհորդութիւնը փնջել Շէրիֆէ, ուր Մեհմէթ Երէքան իր իշխանական շրջանակաց ընկերութեան տեսչութիւնը փառաւոր հացկերոյթ մի տուաւ ի պատիւ Երկրի կայսերական Բարձրութեանց։

«Կաթողիկոս իշխանը և իւր բարձրագոյն լծակիցը փնջել Շէրիֆէ պարանոցը դադարեց և ջրանցքին շէնուրութեան գլխաւոր մասունքը աչքէ անցուցին։

«Գահիրէէն հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանուեցան թէ Երկրի կայսերական Բարձրութիւնը յիշեալ մայրաքաղաքը վերադարձեր են և ճամբայ պիտի ելլեն Վերին Լիբիոյ տիրու երթալու։»

ՄԱԼԹԱՅԱՆ ԱՆՈՒՆԱԿԱՆ ԳՊՐԱՅԸ

Արշալոյ նախընթաց թուոյն մէջ, սխալմամբ

թուղիլուր կենդանանայ, այդ ամենայն ազգասիրական կարծած կարգադրութիւնները իբրեւ անպիտան ու ազգամուտ բանք հիմնովին պիտի փոփոխուի։ և սորա ապացուցութիւնները յայտնի են, որ նորա կենդանութեան ժամանակը քանի քանի անգամ առաւարդուեցաւ, բայց իբրեւ փոխարքայ հերկուաւ ու մեծեցաւ։ Վասնի նորա սրտուն աչքը լաւապէս էր տեսնում բազում փոքրերով, թէ դրամն ի զուր պիտի կորչի, և աղքատ իւր նպատակին չպիտի հասնի։ և ի հարկէ՝ նորա սիրտն կցաւ, որովհետեւ իւր քրտանց փառասլին էր, և իւր մեծ խորհուրդը, ծնունդն, այլ զորով կղնէր ազգի համար ըստ տեղոյն, ըստ վայելչութեան և ըստ հանգամանայ, որ ինքն պիտանի։

Իսկ այն պարբերութիւնը՝ որ կը թիֆլիզու Ուսումնարանի մասին, թէ «Հերիք է միայն յիշել 1861 տարին Թիֆլիզի մէջ, և ամենայն մարդ՝ որնոր այն տարուան Դերսիսեան ուսումնարանի բարեկարգութեան համար պատահած անցքին տեղեակ է»։

Այդ յօդուածը զորով 1861 ամի Դերսիսեան Ուսումնարանի բարեկարգութեան համար կհամարէ նոր դարադրուի, որով և կցուցանէ թէ բողոքովին անկարգ էր նոյն ուսումնարանը յընթաց 38 ամաց հետէ, իւրեան չինութեան սկսած օրը։ Հապա չի՞ ամաչի որ այն յօդուածը զորով այն հոգեւորաւոր խորհրդը որ կաթողիկոսը ուսումնարանը մտած աւանդութեամբ քննութիւն տանելուցը յետո՛ւ հրապարակաւ ասաց «Այսպիսի բարեկարգ ուսումնարան ո՛չ Պօլսի և ո՛չ Երուսաղէմի ու ո՛չ ուրիշ տեղ»։ Այդ մասին զեռ ևս լուրերն է հարկաւոր, ըստորում իրանք իրանց ստույթները սկսած են յայտնել։ առաջ գրեցին աւանդել երկինքը բարձրացուցին իւրեանց նոր կարգադրութիւնը։ Իսկ այժմ կամայ կամայ ինչեղով կան թէ շատ ժամանակ է որ հարկաւոր էր բարեկարգութիւն։ Թող ինչ կամեաւ են խօսին թո՛ղ արձակին իւրեանց բարեկարգ գնդակով ստույթեան հրացանները, յետոյ կը տեսնեն Աստուծով իւրեանց առաջին որոտացող շանթաւոր ճանարտութեան ահիւ թնդանութիւնը։ Եւ ժամանակը կը ցայտի ստույթեան վարա-

գրած եմք թէ յիշեալ զպրոցին մէջ առայժմ երկ հայադրի աշակերտ կը գտնուի, փոխանակ զրուցելու թէ 12 Հայ աշակերտ կան։ որոց անունքը ասոնք են։

Պարոնայք

- Միքայէլ Առնանդէս Կ. Պօլսեցի.
- Երկու եղբարք Միլիթէլամ.
- Եղիազար Օհնոբեան.
- Յօհաննէս Շիրազեան Կարնեցի.
- Մարտիրոս Մարգարեան.
- Երամ Մամիկոնեան.
- Գրիգոր Միքայէլեան Ասաբաղցի.
- Ստեփան Արմաղեան Կեսարացի.
- Կազար Կորոսեան Հայաստանցի.
- Սարգիս Գեորգեան Օմիւռնացի.
- Իսուրէն Յ. Խարայէլեան.

Մալթայի անգղիական դպրոցին ընդհանուր կառավարչին անունը փոխար Կէլլէս է, և ինչպէս նախընթաց թուոյն զրուցած եմք, ամենայն ուշադրութեամբ և հայրական սիրով հոգ կը տանի առհասարակ բոլոր աշակերտաց յառաջակցութեանը և անոնց բարեկեցութեանը վերայ։ սակայն մեր հայկազուն ուսանողաց բնական պարեկշտութիւնը և աշխատասիրութիւնը տեսնելով՝ աւելի համակրական սէր և մարդասիրութիւն կը ցուցնէ անոնց համար։ Մեծարգոյ փոխար Մէլլէս 4-5 ամիսէ ի վեր ինքն յանձնառու եղած է յատուկ դաս մը տալ բոլոր Հայ աշակերտաց՝ երկու դասի բաժնելով զանոնք։

Սերբիէ մեզ յիշեալ բարեկարգ ուսումնարանին ընդհանուր կառավարչին այս բարեխառն ջանքը Արշալոյ միջոցաւ յայտնել և Աղբի անկեղծ շնորհակալութիւնը հրապարակաւ ծանուցանել իրեն վսեմ ամենայն մարդասիրութեանցը, զոր կը ցուցնէ հայկազուն ուսանողաց համար. որոց թիւը քաջայայտ եմք թէ օրըստօրէ պիտի աւելնայ։

ԱՅՈՒՆԱՅՆ ՏԵՂԵԿՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Յարգոյ մօսիւ վանականն ուսումնական անձը Դոմէն Զեռք կանոն զգաստութիւնը զոր թող տուած էր ի պատճառս պարագայից ոմանց։ Ուստի այժմ առաջուան պէս, անգղիներէն և զաղղիներէն լեզուի մասնաւոր դասեր պիտի տայ չափաւով գնեցող։ Սօսիւ վանականն շարունակ առանձնելու տարի

զոյրը ու ճանարտութիւնը կրկնայ մերկապարանայ։

Միայն Աղէքսանդր Երեմիանցին խորհուրդ կտանք որ իւր մասնաւոր ուսմանց հետ սորվի բարոյականութեան գաղափարներ իւր պապ Յովնէի քահանային։ որ արգարեւ առաքինութեան օրինակ է շատ հոգեւորականաց, Եւ ժամանակը յոյս կայ, որ իւր գրութիւնները կլինին պիտանի ու Աստուածահաճոյ. ապա թէ ո՛չ աւանց բարոյականութեան ինքը և իւր գրութեանը կլինին մարմին անհոգի, որոց համար մենք պիտի շատ ցաւինք։

Ի վերջոյ՝ դուք հոգեւորաւոր ազգասէրները ամենայն յօդուածներ լի մէջ վարդապետներին կնխատեք, կանգնուեք, կըրպարուեք ու կպահանջէք, որ նորա լինին ձեզ համար յիշատակաց արժանի, Մեծարգոյ վարդապետ, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ Ամատունի, Եղնակ Կողբացի, Ղազար Փարպեցի, Սեւան Սարգսի, Յօհան Մանգակունի, Օհան Օսնեցի, Սահակ Արքունեաց Պատրիարք, սարկաւազ Հաղապեցի, Առնալոյ Ստեփանեցի կամ Ներսէս Ենոքայի, Սարգիս Ենոքայի Ներսէս Լամբրոնացի, Իսնոստոս, Մելիթար զանաւորեցի, Վանական Տաւադեցի, Վարդան բարձրբերդցի, Յօհան ծործորեցի, Եսայն, Եսայն շատ բարի ուրեմն կրկնեմք, որ թոյլ տար մեզ խօսել և խնդրել որ դուք մեզ համար լինիք Վասնդապուհ, Վարդան Մամիկոնեան, Վահան Մամիկոնեան, Վահան Ամատունի, Գալիթ Սահաւունի, Գրիգոր Մամիկոնեանց, Զուանչի Սարգսի, Սահակ Սեւակ, Գարուհի Վատուկ, Աշոտ ու Սմբատ Բաղրատունիք, Գրիգոր Մաղարոս, Վահրամ Պահլավունի, Զաքարեայ Սպարապետ, Տորոսայի՛՛ ու Սմբատ Օրբելանց, Վահրաման, Ոսկառեանց, Վախտանգ Զաւարանց, ու շատ այլապիսի հոյակապ իշխաններ, որոնք կառուցին երկնքն անան վանքեր, փարթաւանցոյցին կայիւք և գոյիւք, ու շատ արդիւնաւոր կայրածներով հաստատուցին սրբապետ մարտիրոսներ, ու պահանջեցին նրանցից արժանաւոր պատուներ, սերմանեցին ու հնձեցին ախոյցն ու ժողովեցին. ուրեմն նրանց նման հոյակապ առատ իշխաններն անշուշտ կունենային այնպիսի արք-

դաստոնութիւն ըրաւ Վերմանիայի մէջ. ուր պարտաւորեցաւ յառաջագոյն անաչառ հարցաքննութեանց պատասխանել Սուրբ, Տրեզորայի և Պէրլինի մէջ։ Ուստի այս երկարամիտական կրթութեանն այնպիսի փորձառութիւն մի ստացաւ, որ ետքը իզմիր վերադառնալուն, իւր մասնաւոր դաստոնութիւնները մեծ յաջողութեամբ պատկուեցան։

Այս պաշտօնին մէջ ունեցած իւր նախընթաց վարմունքը և յաջողութիւնը զօրաւոր պաշտպաններ են իրեն համար. որոց միջոցաւ կը յանձնէ զինքը իզմիր արժանապարհ և լուսաւորեալ հայազգի ժողովրդեան վստահութեանը։

Մօսկւ Վանդանէն յանձնառու կը լըլայ նաև Հայ վաճառականաց դատունները երթալ և անոնց առևտրական նամակները գրել անդղիներէն և դադրելութէն լեզուաւ։ Կամնապէս նոյն լեզուօք սր և է գրուած կը շարադրէ և թարգմանութիւններ կընէ յունարէնէն, իտալերէնէն և գերմաներէնէն։

Ուզողը կրնայ դանել զինքը մօսկւ Վ. Բասթըլ լանին խանութը։

ԱՐԳԱՅԻՆ

ՏԵՐԵԳԵՐԶ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Իզմիրի բոլոր Հայոց ժողովուրդը ի սկզբանէ անտի ուսմանագրասէր է. և ազգային գործերը ըստ մեծի մասին սահմանադրապէս կը կառավարուէին ի վարդաց անտի բաց ի դադանի բուէարկութենէ, որ ի գործ չէր գրուեր մինչև ցատտառութիւն այժմեան Սահմանադրութեան։

Այսու ամենայնիւ քաղաքիս Հայ հասարակութիւնը և մանաւանդ ուսումնականները և ուսումնասէրները մեծապէս ուրախացան ազգային կանոնադրութեան հաստատութիւնը իմանալով. որ հայկազուն ժողովրդեան բարեօք կառավարութեան հիմն է և անոր ամեն կերպ յառաջդիմութեանը մեծապէս պիտի օգնէ, եթէ միաբանութիւնը և սէրը բոլորովին պակասած չըլլայ Ազգին մէջ։

Այսպիսի ազգօգուտ հաստատութեան մը տարեգարձը տօնախմբելը ի հարկէ արժանաւոր գործ մըն

զինուոր վարդապետներ, նորա դարձան դայեակ ու ծնող, վաստոյն այն ժամանակի վարդապետները հարկաւ երեցան աշխատաւոր ու հարազատ մշակ։ Իսկ դուք պատրաստուած էք, որ զոնուած վարդապետների բերանիցը կորչէք մէկ հոգեպարար սնունդը, որ էն էլ նոսրեանց յիշատակներն են և ո՛չ ձերը։ Գաղան և Ա. բերանի նման ոտի վերայ կանգնած Մովսէսի դէմը երած Ղ. Եսայից ու Ա. հարսի պաշտօնը կարհանէք. ուրեմն ի՞նչ յոսով կամ ի՞նչ խելով կամ ի՞նչ միջոցով միծառ մեծ հեղինակներ կրնալք. ո՛ր է վանք, ո՛ր է միտք, նախքան, ո՛ր է նոյա պաշտպան, որ նորա հետզհետէ բազմանան. ուրեմն ձեզ պէտք է հայրենասիր ազգասիրացը կրնին մեզապիսի վարդապետներ. եթէ դու Այսիս և Ես Այսիս. եթէ դու լիցիս ինձ միւս Սրբուհի, և Ես Եզեց քեզ միւս Կեկեկայ։

Իսկ եթէ կգտնուի ազգի Մեկենասներ, կգտնուին անհրաժեշտ և գիտուն վարդապետներ. ինչպէս գտնուեցան Լուդարեանց իշխանները համար Սերովք և Սալմոն. Թեանց վարդապետներ և Մանր Մանրեանց. Գալպեան իշխանի համար Գարրիէլ և Խորէն վարդապետներ. Մուրատեան իշխանի համար Սարգիս և Ղ. Ենոք վարդապետներ. քանզի կարող է Աստուած ի քարանցս յայտնան յարուցանել զորդիս Սերահամու։

Անցեալները անցան, խօսինք ներկայիս վրայ. սուտ յողումը գրող ազգասիրները (Թողունք Պատիւ արքայութեան քանապիքը) գծովս իշխանութիւնը ձեռքեր. Եիդ առած այլարանական կերպով վարդապետին մէկը Ստիբս գետի եզրերը կնատցնէք, միւսն կապած ոտով և կապած ձեռքով տարտարոսի տանջանքին կմտնէք. միւսի հակառակ սե կնոյով զորչմած գծովս իշխանութեանը ծառայ կդրէք, ու միւսներն Արեւելոս գծովս լողայն գաղանին կերակուր կպատրաստէք. այսպիսի տշխատութեամբ կարծեմ որ զրախան մի կողմին գատարկ պիտի մնայ. արդեօք արժա՞ն է ճանախտ աղգտէր ու հայրենասէր մարդկանց տալ այսպիսի անարգար վճիռ. դորա հետեանք ի՞նչ է, կամ ի՞նչ բարի պիտի ծնուի, եթէ ո՛չ տրտունջ, անբաւականութիւն

է. և Չ. միւսնից երիտասարդները ամեն տարի կատարեցին այս տօնախմբութիւնը քիչ մը աւելի կամ քիչ մը պակաս փառաւորութեամբ։

Այս տարի ևս, ի յիշատակ տարեդարձի ազդային Սահմանադրութեան, ամսոյ 26ին կիրակի օրը քաղաքիս Հայ երիտասարդները բաժանորդութեամբ հայկերոյթ մի ըրին Սինէքի կոչուած գետեղերեայ դուրաճալի տեղը, ուր ամառանոցի մը մէջ 207 հոգի չափ ի սեղան նստան ի ձայն երգոց նուագարանաց, կերան խմցին և զինի փառք տալոյ Աստուծոյ, սկիզբն եղաւ զանազան տօնախմբութեանց, որոնք պարագայիս յարմար իմաստիւք շարադրուած էին։

Աւելորդ կը համարեմք զուրկել թէ այս ուրախալի խնջոյքին մէջ ջերմանալ քարեմաղթութիւններ եղան վասն երկար և երջանիկ կենաց օգոստափառ Ապտ-իւլ-Ազիլ Սուլթանին, որ հաճեցաւ մարդասիրաբար վաւերացնել և շնորհել մեզ ազգային Սահմանադրութիւնը։

ԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՈՒՅՍ

Մայիսի 27ին երկուշաբթի օրը, որ սրբոց Հովհ. սիմոն տօնախմբութիւնն էր, իզմիրի ազգայնաց վարժարանը՝ որ յիշեալ կուսանաց անուամբ կառուցեալ է, ամեն տարուան սովորութեանը համեմատ փառաւոր և սրտառու հանգէս մի կատարեց։

Առաւօտուն սուրբ Լուսաւորչի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուցաւ, որուն ներկայ դասուեցան Հովհ. սիմոն վարժարանին ամեն աշակերտութիւնները՝ չքանալ ու վայելուչ կերպիւ հաղուած, նամանապէս խուռն բաղմունքիւ կանանց։ Ժամերգութիւնները լմընալէ ետեւ, պատարագիչ աւագերէց տէր Գէորգ քահանայն զդաստաւորեալ և ընկերութեամբ կը բերկրուայ և այլոց եկեղեցականաց յիշեալ վարժարանը եկաւ, որ շատ մօտ է սուրբ Լուսաւորչի եկեղեցւոյն, և այն տեղ Աւետարան մի կարդալով ու Պահպանիչ մի ըսելով օրհնեց զբոլոր բաղմունքիւնը, որ բաղկացեալ էր ի կանանց և յօրհորաց. վասնզի նոյն օրուան հանդէսը անոնց միայն յատկացեալ ըլլալով, արու մարդիկ գրեթէ չկային, բաց ի վարժապետներէն և ուսումնական խորհրդոյն անդամներէն։

Պատարագիչ քահանայն մեկնելէ ետեւ, յառաջա-

ու երկարատեւութիւն աղգի մէջը։

Ուրեմն լաւ կընէր, որ ստանց բոմբիւն արձակելոյ մէկ կողմն կանգնացնէր իշխաններին, ազնուականներին, վաճառականներին, քաղաքացիներին ու համբարներին իրեն հանդիսատես, ըստորում նորա որպէս լիբը կարաս ձայն չէն արձակում և ո՛չ որի չէն պարարակում։ Իսկ դուք մէկ քանի սուտ յողումը գրողները միւտ ահեղ կորուստ վարդապետաց վրայ ու իր անպիտան կը դատապարտէք, ուրեմն հանգէս եղէք, ու ձեր նիւթաւոր օգտաւետ պատուները ու վաստակները՝ որ ձեր կմատակարարէք ազգին՝ կը ձրի մէկ թաթը դրէք, ու մեզի հրաւիրեցէք, որ մեք ևս միւս թաթի վրայ բանանք միւր չնչին պտուղները ու վաստակները. եթէ պակաս կը տնուկը կամ քառապատիկը չպիտի աւելցնէք, թո՛ղ աղցն մեզ դատապարտէք. ապա թէ ոչ դուք կրամենաք որ մենք ժողովներ ու դուք մատակարարէք, այդ գրծուարին խնդիր է. ժողովոյն կարէ և մատակարարել. եթէ այդպէս և թէ այդպէս, եթէ միւր մէջը կայ եռանդ ու սէր հայրենեաց, ու մեր պարտքը կձանձնաք, ամբի և աւելորդ է մեզ, որ ձեր խրատով ու ձայնովը զարթնէք ու ձեր ծախովը պար դանք. նորա բաւականին մեզի կտրիւն, մեր ուսը պատրաստ է այդ լուծը ձգելու, եթէ մեզի կյանքն ու կապանքն։ Այլ եթէ կամենան մեր ուսի վերայ նստին, ու ականջներնս բռնած որ կողմն կամենան զարձնեն ըստ հաճոյցի, այդ չէ՛ կտրելի. որովհետեւ մեր ուսի վերայ այնպիսի սուտ գրող անարժան մարդկերանց համար պողպատեայ բեռներ կան. ո՛չ նստած են և ո՛չ նստել կարեն, եթէ ձեռքերն ու ոտքերնս նստանալ չլիթայով ուրիշներն կապուած չլինի։ Իսկ եթէ դի անկեղան կմք ու զօշարաւորութեան միայն կպարապիւք, ու մեր սեպուհ սրբաւորան պարտքը չենք ձանձնաք, բոլորովին աւելորդ են ձեր արձադանքները ու որոտացող թնդանթները. վասնզի մեզ իմաց լի միւրթեան զարթոյցանել երբեք չէք կարող։

1865, Մարտի 11։

Մեկ գրկեալ վանքի վանահայր։

զէմաշակերտութիւնները հայերէն և զաղղիարէն զանազան տօնախմբութիւններ և տրամախօսութիւններ ըրին. նմանապէս հայերէն բարոյական պատուական կատակերգութիւն մի ներկայացուցին, որ ծախահարութեամբ և եռանդուն սիրով ընդունուեցաւ բոլոր հանդիսատեսներէն։

Աստուծոյն խորհրդոյն բարենախաճ և գործունեայ ջանքը այս ազգային հանդէսը ամենայն բարեկարգութեամբ և վայելութեամբ կատարուեցաւ յուրախութիւն սրտի բոլոր ազգայնոց։

Արշալուսոյ նոր գործակալ ի Տիխիս։

Յարգոյ աղա Մարկոս Աղաբէկեան մի քաղաքաւիկից ուսումնական երիտասարդը, որ քանի մը տարիէ հետեւ Տիխիս կը բնակի և այն տեղ հրատարակուած Կուռնի Հայոց աշխարհին անուն ազգօգուտ ամսատետրին խմբագիրն է, ըստ խնդրոյ մերոյ յօժարաւոր յանձնառու ըլլալով Արշալուսոյ Արարատեան գործակալութեանը նոյն մարաքաղաքին մէջ, կը հրաւիրեմք Վրաստանի արժանապարհ հասարակութիւնը՝ որ բարեհաճին յիշեալ տետրէն անձին հետ տեսնուիլ եթէ կ'ուզեն ազգասիրաբար բաժանորդ գրուիլ Արշալուսոյ, կամանոր մէջը և է գրուած մի հրատարակել տալ։

Արշալուսոյ տարեկան արժէքը Տիխիսի համար հանդերձ փոստայի ծախիւք 7 մանէթ է։

Մեր կողմանէ ևս, Կուռնի ամսագրին գործակալութեանը սիրով յանձնառու եղած եմք Ազգի մէջ, ուստի անոնք որ կը փափաղին բաժանորդ գրուիլ անոր, թէ՛ իզմիրի մէջ, թէ՛ իզմիրի շրջակայ քաղաքները և թէ՛ Հնդկաստանի մէջ, կրնան իրենց կամքը ծանուցանել մեզ, և մեք պատրաստ եմք ի գործ դնել իրենց խնդիրը և կանոնաւոր կերպիւ հասցնել իրենց ձեռքը գլխաւ պատուական ամսագիրը, որ ինչպէս յայտնի է, նուիրեալ է նախնի և արդի Հայաստանեայց։

Կուռնի ամսագրին տարեկան արժէքը՝ հանդերձ ծախիւք մինչև իզմիր, Տուկէս մանէթ է։

Ինչպէս ծանուցած էինք մեր նախընթաց թուոյն մէջ, Պուռնովայի նորաչէն սուրբ եկեղեցւոյն օծուած մայիսի 19ին կիրակի օրը, ի ներկայութեան բաղմաթիւ Հայ ժողովրդեան փառաւորապէս կատար-

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄՈՒՆԻՔ Ի ՁՄԻՌՆԻԱ

Օրագրոյ 701 քիւնի շարանակուած։

Ասոնց յարեալ է նաև Պ. Ս. Սպարթալեանը, որ թէ՛ որչիւ մը մ'ուսում ունենար, գուցէ աւելի աղէկ ներկայարար մտալու յարմարութիւն ունենար. նաև յուշարար թէրիտաղցի Պ. Գրիգոր Մաղարացեանը, որ օրիորդ Թագուհին կըրայրն է։

Պ. Վ. արդովեան քաջ դերասան մը կ'ըլլայ քանի մ'եղանակէն ետք. վասն զի բաղդատելով իր առաջիններկայարարները ետքիններուն հետ, մեծ տարբերութիւն կը գտնեմք։ Իր դերասանապետութեան մէջ զուգով չափ աշխատեցաւ որ դերասանաց ամեն մէկուն իր պարտքն ընել տայ։ Չեւեռու և կիրքերու մէջ, մանաւանդ սպառնալեաց, բարկութեան և յուսահատութեան, իր դերը բաւական աղէկ կ'ընէ. որոնց համար շատ անգամ ծախահարութիւններ վայելցէ։ Իր շարժումները, խօսուածքը, գէմքը և ձեւերը պարագաներուն համեմատ եղանակելուն շատ աղէկ կ'ընէ, և զովութեան արժանի է. բայց ի՞նչ ձայնը կը քաշուի երբ շատ կը պօսայ։

Պ. Մարգարեան, որ իզմիրի մէջ ձեռնարկ միակնունք տուցաւ, վասն զի Լուսինյան Պորճիայի մէջ նոյն անձը կըլլար, բաւական յաջողակութիւն ցուցուց իր սիրահարու կան դերերուն մէջ — և, սրտաւարժ մասերու մէջ ամէնուն ու շարժումները կըլլարաւոր, մանաւանդապէս շանաց. յորդրանաց և քաջալիւրդեան մէջ. իր արագաշարժ բնաւորութիւնը՝ կատակերգ խաղերու մէջ բաւական յանձնարարութիւն կու տան իր ծարպիւրեանը։

Պ. Վ. ձեյլին, հայաստանցի ազգասէր երիտասարդ մի, որ զիմիւսցի կ'ընէ իրեն, վասն զի զիմիւս բաւող շատ գործ կ'աւելցնէ, ինչ մաս որ առնէ՝ կ'աշխատէ որ ձեռն դերասանէ. իր միակ պակասութիւնը քարձր ձայն չունէնալն է։ Իր ամէնէն նշանաւոր մասերը ծերի դերն էր և Ընդդէմ իւր աղապիրութեան, երբ Մեծ Ներսէսի մէջ Մերուսեան ձեւացուց, այնքան զարհուրելի դէմք մը և մեծ քաղաքահանգուցի կերպարանք, շարժումներ և կիրք ունէր որ կարծես թէ դժոխքէն ելած տեսաբանին վրայ կը ներ-

ընդհանուր : Եւ ինչպէս կը լսեմք , այս ատիւն 'ի նը-
պաստ յիշեալսուրք եկեղեցւոյն ժողովուած ողորմու-
թեան գումարը 300 օսմանեան լիւրջի հասեր է :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ • 29 ՄԱՅԻՍԻ

Օգոստոսիան Սուլթանը հաճեցաւ Սեփ-
օսման պաշտօնը բարձրապատիւ Գիւստփաշ-
իյն յանձնելու : Իւր վրայ մնալով միշտ Սեփ-
օսման պաշտօնը : Եւ ինչպէս Սուլթանը վերադառնալ
հաշիւ փաշան , կայսերական հրամանաւ գայմադամ
անուանեցաւ պատերազմի պաշտօնատան , օգնական
ըլլալու համար բարձրապատիւ Գիւստփաշիյն ,
իւր այս ծանր պաշտօնին մէջ :

— Անցեալ շաբթու օսմանեան հպատակ քրիստո-
նեայ ազգաց և Քրիստոնէական հոգեւոր հովիւները , նմանա-
պէս անոնցքանի մի երեւելի աշխարհականները , ըստ
հրամանի վեհափառ Այսյսեր , 'ի ճաշհարկութեան
Վեհափառի հաշիւը : Հայկերոյ ժողովուոր վրա-
նի մը ներքեւ պատրաստուած էր , բայց 'ի պատ-
ճառս անձերոյն որ շարունակ կու գար , սեղանը
փոխադրեցաւ կայսերական քեօշիկին մէջ սրահին մէջ :

Հայոց աշխարհականներէն այս կայսերական ը-
քեօշ հացկերութիւն հրաւիրուեալներն էին վեհափաշ-
տեարք Արամեան Գեորգի—Պէյը , և հասեան Յով-
հաննէս—Պէյը :

— Ամայս 22ին Սեփ-Սուլթանը լսելու եղիպ-
տական ֆուկաթով հասաւ 'ի մայրաքաղաքս Եդիս-
տոսի փոխադրեցալի լծակից իշխանուհին հանդերձ
իւր զաւակներովը :

Վեհափաշ Սուլթան փաշան և Ապտէլ Գափաշ
փաշան ուղեկից են յիշեալ բարձրապատիւ իշխանու-
հայոյն , որ այս ամառ Կ . Պօլսի պիտի ածընէ Կ'ընեն ,

— Անցեալ կիրակի օրը օգոստոսիան Սուլթանը
այցելութեան դնաց Սեփ-Սուլթանի ձմեռանոցը և Հայ-
տար փաշայի զինուորական հիւանդանոցը : Կ'ընեն
Վեհափառութիւնը 150 հազար զուգուշ անիւշապէս
բաժնէ Լաւաւ յիշեալ հիւանդանոցին մէջ պատուա-
բեալ խղճալեաց , և յետ այնորիկ բարձրապատիւ
Գիւստփաշիյն ընկերութեամբը Գիւստփաշիյն
երթալով , այնտեղ մեծաշուք Օ. միւսնացի Սիւսան է-
ֆենտիկին քեօշը քիչ մը ժամանակ հանգստանալու
բարեհաճեցաւ :

— Վեհափառ Այսյսը յայտնեց իւր վեհապետա-

կայանար և աս մասը այնքան հաճուեցաւ որ ժողովուորը
երկրորդ անգամ կրկնել տուաւ անհատիկ ծախսաւոր
թեմերը : Իւր զորագլուխութեամբը հազար թատերական
ստացուածքը ձուլեցնելու ուղեով , հոս քանի մը խաղա-
կութիւններ զրեց , որոնցմէ Սիւսի թատերական կամ
Հայաստանի վերջին Աստղը ներկայացուցաւ , ինչպէս
որ վարը պիտի տեսնէք : Աստղը և ճաղկոյն ներկայ-
ցումը , որոյ նիւթն իսկէն Սիւսի է , չեմք զիտեր ինչ
պտտաւաւ ևս մնաց : Լսեցիք նաեւ որ նոր Սահմանա-
մի գրեւոր սկսած է , բայց շատ տարբեր այն Սահմանա-
դր արդէն Պ . Թեփիկեան գրած է : Բուռեցաւ , որ ներկի
յանցանքի մը համար , կիրքէ առաջնորդուած նախատու
մը , բանտ դրուեցաւ . ուր որ մէկ գիշեր մնաց , այնպիսի
ներկայացումն զիշեր մը , ուր բոլոր դերասանը ոտը կըս-
էին որ ներկայացումն չտան մինչև որ նոյն գիշերը բան-
տէն չելլէ . բայց իրենց խօսքը չբաւեց , և այս անգամ
անձին սիրտն այնքան ցաւաւոր որ մինչև հոսկէ մեկնելը
չկրցաւ մոռնալ :

Պ . Խորմաճեան՝ որ կեղծատակի մասն ունէր , զանա-
զան դատաւարարութիւններու իր արտասանութեանց մէջ
ընկելի կը հանդիսանար . և թէպէտ ևս շարժուածոյ և
ընդմիջման խօսքերուն համար հասարակ ժողովուորը չէր
կրնար իր քրքիջը զսպել , սակայն անոնք առաւել ըմբռ-
կան էին քան թէ թատերական : Իւր նպատակահարկին
(Serata) գիշերը տրուելու համար Չեկիկիկի ինչ Չիւ-
կիսիսիկիկի փաղը անունով ստանկիկին կատակերով
թիւն մը գրեւոր կը պատրաստուէր որ ներկայացնէ
զայն , երբ յանկարծ մեկնեցաւ :

Պ . Թուրքաճեան և Պ . Փափազեան որ նշանաւորու-
թիւն մը չէին ցուցնել արաւմիկ անգամները (զույգ երե-
ւելի մաս մը կամ յոթարկութիւն չունենալուն) , ետքերը
բաւական յաջողակութիւն ցուցուցին , և կամայ ակամայ
իրենց գերասանական սրտաւորութիւնները շփոխեցին :

Պ . Վարժապետները թէ որ աւելի յստակ և բարձր
խօսելու զէշ չէր ընէր : Պիտի շարունակուի :

կան գոհունակութեան , Սեփ-Սուլթանը կարգին եր-
րորդ աստիճանի շքանշանը շնորհեց Օ. միւսնացի մե-
ծաշուք Այսյս Էֆենտիկին , որ Բարձրագոյն 'Կուր
արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ ընդհանուր խոր-
հրդոյ քարտուղար է :

— Վեհափաշ Սուլթանը հաճեցաւ Սեփ-Սուլթանին
ներկայանալու մասնաւորապէս :

Սեփ-Սուլթանի մեծաշուք գիւսպաշը երկար
ժամանակ տեսութիւն ըրաւ 'Կուրին կայսերական
Վեհափառութեանը հետ :

— Թուրքաճեանի կայսերական Գրամանոցը ան-
ցեալ շաբթուանէ 'ի վեր սկսաւ իւր գործողութիւն-
ները : Երեկ այս երեւելի հաստատութեան ընդհա-
նուր գաղափարին մօտիւ փլէթք մարքեղը հասաւ 'ի
մայրաքաղաքս դրատան քանի մը պաշտօնատարօք :

Ք Ա Ն Ա Ք Ա Ն Ե Ն Ի Ր Է Ր

Զմիռնիս , 1 Յունիսի

Կահանդիս ընդհանուր կառավարիչ վեհափաշ
Լ. Տեփ-Սուլթան , որ Սեփ-Սուլթան և Սահմանա-
դր պաշտօնական քանի մը գործոց համար , կիրակի
երեկոյին վերադարձաւ Եդիս :

— Բարձրագոյն օսմանեան գլխորդը , որ ժամանակէ
մը 'ի վեր վեհափաշ Սեփ-Սուլթանի վերադառնա-
լու ժամանակը կը կառավարուի , քաւականապէս յառաջ
գացած է :

Յիշեալ կայսերական Գործակալին շնորհիւ ,
նոյն գլխորդին աշակերտները Գործակալի Պայրափն
տաւիկն օրը պատիւ ունեցան հաճադիս ընդհա-
նուր Կառավարչին ներկայանալու , և անոնցմէ մէկը
պարագայիս յարմար , պատուական ատենախօսութիւն
մի ըրաւ , որ հաճութեամբ և սիրով ընդունուեցաւ :
Ի քաջալերութիւն ուսումնասիրական ջանքի աշա-
կերտաց , վեհափաշ Սեփ-Սուլթանը հաճեցաւ պա-
տուել զանոնք փառաւոր հացկերութեամբ , զոր ան-
ցեալները ըրաւ յիշեալ աշակերտաց , Վեփ-Սուլթան
գետեղերեայ գլխարձակ տեղը :

Այս ատիւ յառաջագնացութեան նշանէն մէկը հե-
տեւաւորանալու ժամանակը ըրաւ , զոր ըստ խիղոյ ,
առանց թարգմանելու կը հրատարակեմք զայն :

Գարննաշաբթի

Սայէի Հահանէտէ պու կիւն շու մահալտէ վու-
գու պուլան ճէմիլէթիկի միւսաւորտէ պուլուրան
տէվլէթու Վալի փաշա Էֆենտիկի , սանիյէն հօ-
ճալէթիկի պիւր թէվէթիկի իթմէք պորճուլու Օլ-
տուլու աշխարհար տըր :

Պիւլլէր պէտլէ մարտը օլտուլու միւսիլի ,
ճէնապը Հագ տախի շէֆէթիկի , գուտըթիլի Գա-
տիշաճըմը Էֆենտիկի Հագըթիլէթիկին Էօրիլ շա-
հանէթիկին մէջտաւ վէ պիլի պէտլէ թալիթի
սէպէպ օլան հալաճա վէ սայրի զէվաթի տախի Էֆ-
քեար խայրի հալաճէթիլի իլէ պիւր միւրաւ պուլուր-
մասընը հալաթիլ թէվէթիկի իթմէթի :

Վէ պիւրտէ շու պուլուրտուլու միւսիլի թէվ-
միլէ օլուրան մահալ շոքտան պէրու խարապ օլտու-
ղու հալտէ , սէվլէթիլ Վալի փաշա Էֆենտիկի
հիմմէթը տէվլէթիլի իլէ եարըն թանգիմ վէ թէվ-
միլէթիլի միւսաշիթիլ օլուրաճաղընտէն , ինչաւ-
լաճ , հիւսնիլ խիթալընտէ ճիւմէթիլ մէվլուտ
պուլուրաւոր , սայէի Հահանէտէ , նիլէ նիլէ
զէվէ ու սէֆա իթմէթի :

— Կոստանդնուպոլսոյ վաճառականութեան եր-
րորդ աստիճանի նախագահ մեծապատիւ Վահան Է-
ֆենտիկին , որուն կայսերական հրովարտակաւ յանձ-
նուած է ծովեղերեայքաղաքաց առեւտրական ատենա-
ները բարեկարգել և չեղած տեղուանքը՝ վաճառա-
կանութեան նոր ատենաներ հաստատել , երեկ աւստ-
րիական շոքեւաւոր Հասաւ Իզմիր , ուր արժանաւոր
պատուով ընդունուեցաւ մեր ընդհանուր Կառավարչին :

— Անցեալ կիրակի գիշեր օսմանեան վաճառակա-
նի շոքեւաւ մի Բեհիթիլ—Թիւքաթիլ անուն , գրե-
թաղը գիւղաւոր մի փոնիկեցաւ և մինչև հասեալ
երկուշաբթի առաւօտ բոլորովին այրեցաւ , առանց
կարելի ըլլալու օգնութիւն ընել՝ կրակը մարելու
համար : Այս շոքեւաւ , որուն նաւապետը և նա-
ւաստիները երոպայի էին , գլխաւորապէս բամբակ
և բուրգ բեռնաւորուած իզմիր հասած էր Սեփ-
նէն գալով : Կ'ըսեն թէ այս ամեն ապրանք արժէ-

քը՝ 20.000 լիւրայի կը հասնէր , և շոքեւաւ 6.000
լիւրա արժէք ունէր ու Կոստանդնուպոլսոյ Հայ վա-
ճառականի մը կը վերաբերէր :

— Արեւիկան հրետակը ձեռք բերելու համար Եդի-
սի շոքեւային վարչութիւնը ընտրեց զմեծարդոյ ա-
ղա Վ . Գ . Պալլապարեան արժանաւոր անձը . որ
այսօր ճամբայ ելաւ Կոստանդնուպոլսի երթալու .
ուսկից Տիգրիս և Բեհրիկի պիտի երթայ :

ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Հոգեւոր Գեղարարութիւն :
Ինչու համար հիւանդութիւնները աղետալ
փախճան կուրենեան :

Վանդի փոխակ անոնց պատճառաւ ուշադրութիւնը ա-
տուցանելու , անոնց արդիւնքը կը գտնուի . և փոխակ ուղղա-
կի անոնց արմատը ջնջելու , միայն հետեւութեանցը հոգ կը տա-
նիք : Հոգեւորի գեղարարի ներգործութիւնը կատարեալ-
պէս այս դրութեան հարաւակ կերպիւ կաղզէ . այսինքն մար-
մնոյն գաղտնի գործարաններէն և արեան շրջապատութեան
կարապետ ակտարներ և վնասակար նիւթեր , որոնք բոլորեւ մն-
ցաւ , ջերմ , թուրութիւն և ֆիզիկական նուազումն կը պատ-
ճառեն . և այս կերպիւ հիւանդութեանց աղբիւրը ջնջուե-
ով , անոնց հետեւութեանցը ալ անեղութիւն կը լինի : Սո-
վորական գեղերը ժամանակաւոր աղէկութիւն մը միայն կը
պատճառեն հիւանդին , իսկ այս դեղահատերը , ընդհանուր
յարմարոց անտէ կը ջնջեն զհիւանդութիւնը :

Վատագու օրընութիւն :

Վատագու օրընութիւնը սովորաբար յառաջ կուգայ ջրային
ակարգութիւններէ . որոնք սրտին գործողութիւնը կը վարա-
կեն և մեր կենդանական բոլոր կարգը ամենը մէկտեղեալ
Արդ՝ այս պատուական գեղահատերը ջրային դրութիւնը (միւ-
թէմ) կը վերահաստատեն թէ և աւելած ըլլայ , սուղեղ-
թիւնը և միւրը կը զօրացնեն այնպիսի դեղերով մէջ ուր
միւս ամեն դեղերը բան մը չեն կրնան ընել :

Երգի հիւանդութիւն և մարդ :

Երգի (գառա ճիւր) հիւանդութիւնները և մարդը շատ
անգամ ամենատարակ ցաւեր կը պատճառեն : Որչափ անձինք
արեւոք այս ցաւով վնասեալ ըլլալով , չեն գիտեր բժշկուե-
լու միջոցները , որոնք իրենց մօտը կը գտնուին : Եթէ այս դե-
ղահատերէն քանի մը հատը առնելու ըլլային , ինչպէս որ նշա-
նակուած է իւրաքանչիւր ծանուցագրին մէջ , շուտով պիտի
արտաւելին իրենց ցաւերէն , և հիւանդութիւններէն շտերը :
որոց ենթակայ է մարդոյ մարմինը , կրնան բիւ ժամանակաւ
մէջ ջնջուիլ այս դեղահատերը գործածելով , ինչպէս որ ապա-
գուցուեցաւ բազմաթիւ օրինակներով :

Վատագու օրընութիւն և ամառ :

Եթէ կանայք հոգ չեն ընել ըստ ժամանակին գործուն տանելու
այն թանձր և վնասակար հիւանդութեանց երրորդ անոնց ըն-
կացքը դադարած է , իրենց ստուգութիւնը և կեանքը իսկ ու-
նեղեցի կը զուլի կը տարուի իւրեւ հեղեղ մը : Այս ամեն վնաս-
գործ անոնց հաստատուն գործունը Հոգեւորի գեղարարները
են և այս գեղարարի կանայք կրնան իրենց վնասագործ ժամ-
անակը ամբ քրիկիլ տալ հիւանդութեան անցնել և իրենց աւա-
ղութիւնը վաշտել : Այս գեղահատերը օգտակար են նաեւ կանայց
վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց և խոցութեանց որ կը պա-
տահին կատարեալ հասակին մէջ :

Չղացաւորութիւն և տխրամտութիւն :

Հաղորաւոր անձինք զո՞ք կը լինեն այս տեսակ սեւամաղձութեան
վերաբերեալ , որ անոնց աշու աղէ հրէ մը և կուրու .
չեն գիտեր իրենց ցաւերը թիւթիլէն հարկաւոր դարձնել , ան-
կն յայտնի գեղարար մը Հոգեւորի գեղահատերը շատ տե-
քաւ մեծ ներգործութիւններ ունեցան : Ուստի շարունակ գոր-
ծածութիւնը այս պատուական գեղահատի հարկաւոր գեղարար-
ութեան 'ի կրակուր , իսկոյն կը ժնջէ ամենամարդ գեղարար-
ութեան հիւանդ ըլլան : Ուղեղին ջնջելու գրութիւնը (սիւթիլ-
կըսեալ) արտիւ հիւանդը գործածել իր ստուգութիւնը կը տալայն :

Այս գեղահատերը յատկապէս խիտ օգտակար են վա-
ցեալապէս հիւանդութեանց :

Ընդհանուր ջերմ (ֆիւլէր Էնթերիթիս) : Ընդհան-
րութիւն (ասթմա) : Մարձային ջերմ (ֆիւլէր պիւլմոն) :
Ինք (քրիլ) : Ցաւը որովայնի : Թաւալութիւն և նուա-
զումն ուժոյ : Օձիկ (երանձն) : Անանց ամսական օրինա-
նակարգութիւնը : Ուստացաւորութիւն (նիգրիս) : Գլխացաւա-
թիւն : Բորբոքումն : Դարձիկ (սարլըք) : Երկամաճեւորու-
թիւն : Տեւաւորութիւն (մայաւը) : Յօդացաւորութիւն
(րիւմաթիւմ) : Միզարգելութիւն : Պարանոցի ցաւ : Քար-
կամ խիճ միզանոցի : Ուռույց (գիւմօր) : Վեղը (իւլէր) :
Ամէն տեսակ որդերը (սողուն) : Արդիւնքի անտեղի
Այս գեղահատերը , որ կը շինուին զանոնք գտնուելու անձ-
նական վերակացութեամբ , անոր ընդհանուր գործարանաց
մէջ կը ծախուին 'ի Լիւստի Սեփ-Սուլթան թաղը թիւ 244 :
և 'ի Նոր Էփր Մայիսէն Էն թաղը թիւ 80 : Իսկ ուրիշ եր-
կրները , իւր գործակալաց քով կը գտնուին : Սրոք անունները
եւ անուններն են . Իզմիր Իւրաք Գրեթ . Կ . Պօլսի Ա .
Սիւսի Գ . Տեղաւորութիւն : Աղբիւրնորմի Գ . Բեքրիկի
Իսմայիլ Կայաթիլ : Բիւս կը լինի ճ . Սիւթիլի :

Խմրաղիր—տէր լրագրոյ ,
Գ . Կապ . Պալլապարեան :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ